

KPL 12. Valta ja vallankäyttö yhteiskunnassa:

Kuusankosken
lukio/Parkkonen

Tee muistiinpanot!

Mitä valta on? (Dia 1/3)

- Perinteinen vallan määritelmä: ”Henkilöllä A on valtaa, jos hänellä on kyky saada henkilö B tekemään jotain sellaista, jota B ei muutoin olisi tehnyt.”
- Kykyä ohjata toisia ihmisiä toimimaan tietyllä tavalla.
- Kykyä saada haluamansa asiat toteutetuksi.
- Valta on moniulotteista – sitä on kaikkialla. Valtasuhteet muuttuvat jatkuvasti.
 - Kykyä verkostoitua → yhdessä toimien asioita voi edistää.
 - Verkostoja luodaan ja vahvistetaan, kun ihmiset keskustelevat, neuvottelevat ja yleensäkin kohtaavat toisiaan monin eri tavoin.
 - Esim. koulussa ryhmän opiskelijat
- Suhdepeliä, jossa on aina vähintään kaksi osapuolta, vallankäyttäjä ja vallankäytön kohde.

Mihin valta perustuu? (Dia 2/3)

- Aseman perustuva valta, **muodollinen valta vrt. epämuodollinen valta**
 - Muodollinen valta → henkilöllä on esimerkiksi työtehtävänsä puolesta oikeus päättää asioista, kuten yritysten toimitusjohtajilla, rehtori, opettaja, poliisi, upseeri ym.
 - Epämuodollinen valta perustuu henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja karismaan.
- **Taloudellinen valta**
 - Esimerkiksi suurilla yrityksillä on vaikutusvaltaa yhteiskunnassa. Niiden mielipiteitä kuunnellaan ja ne voivat vaikuttaa päätöksillään suoraan ihmisten elämään.
- **Tietoon perustuva valta**
 - Esimerkiksi eduskunnan päätösten valmisteluissa kuullaan asiantuntijoita, joilla on täten valtaa päätöksiin. Myös median edustajilla on tällaista valtaa, sillä he voivat päättää, mitä asioita ihmiset saavat tietää ja mitä eivät.
- **Auktoriteettivalta**
 - Henkilökohtaiset ominaisuudet antavat joillekin ihmisille valtaa.
 - Esimerkiksi ns. mielipidejohtajia arvostetaan ja heitä kuunnellaan.
- **Pakkovalta**
 - Lainsäädännön kautta → viranomaisella → esim. poliisi, tulli, puolustusvoimat, tuomioistuinlaitos
 - Oikeus puuttua esim. vapausoikeuksiin (perusoikeudet)

Legitiimi, illegitiimi, legaalinen (Dia 3/3)

- Valta on **legitiimiä** eli oikeutettua, jos sen kohde hyväksyy itseensä kohdistuvan vallankäytön.
 - **Illegitiimi vallankäyttö** = laittomaksi koettu vallankäyttö esim. vallankaappauksen jälkeen lainsäädäntötyö.
- **Legaali valta tarkoittaa** puolestaan sitä, että valtaoikeudet on kirjattu lakiin.
 - Legaalinen valta on usein myös legitiimiä, koska yleensä ihmiset hyväksyvät säädetyt lait → esim. poliisi antaa ylinopeussakon → liikenneturvallisuus.
 - *Legaali valta voi olla illegitiimiä, jos autoritaarinen hallitsija tekee sinänsä laillisin keinoin päätöksen, joka yleisesti koetaan illegitiimiksi eli laittomaksi esim. rajoittaa äänioikeuden toteutumista, opposition toimintaa tai yksilön vapauksia.*